

Temanotat

Ukraina: Identitetsdokumenter

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

© Landinfo 2019

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingsreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivaretatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

SUMMARY

Ukrainian authorities have replaced the internal passports with ID-cards. However, the internal passports are valid until they expire. The State Migration Service in Ukraine and Ukrainian embassies and consulates abroad issue international passports, which are now biometric. The old non-biometric passports are valid until expiry date.

The local offices of the State Registration Service of Ukraine issue birth certificates, marriage certificates and divorce certificates. The so-called «article 135 document», along with the birth certificate, is an important document for mothers who want to prove that they have sole custody of their child. When a marriage is registered both parties have to be present before the authorities. A marriage certificate written in the Ukrainian language will be issued the same day. There are different procedures for divorce depending on whether the parties have joint children or not. A marriage can be dissolved administratively or by the court.

Corruption is widespread in Ukraine. Corruption in document issuance does not appear to be as widespread as before. This is mainly due to the introduction of electronic case processing for most public services, including passports. Nevertheless, there are still many advertisements online that promote the sale of “official” documents.

SAMMENDRAG

Myndighetene erstattet i 2016 de ukrainske innenrikspassene med ID-kort. Innenrikspassene er imidlertid gyldige frem til utløpsdato. State Migration Service i Ukraina og ukrainske ambassader og konsulater i utlandet utsteder utenrikspass, som nå er biometriske. De gamle ikke-biometriske passene er gyldige til utløpsdato.

Den statlige registreringstjenesten i Ukraina utsteder fødselsattester, vigselsattester og skilsmissegodkjenninger. Det såkalte "artikkel 135-dokumentet", sammen med fødselsattesten, er viktige dokumenter for mødre som ønsker å bevise at de har eneansvar for barnet sitt. Når et ekteskap blir registrert, må begge parter være til stede hos aktuelle myndigheter. En vigselsattest skrevet på ukrainsk vil bli utstedt samme dag. Det er forskjellige prosedyrer for skilsmisse, avhengig av om partene har felles barn eller ikke. Et ekteskap kan oppløses administrativt eller av retten.

Korrupsjon er utbredt i Ukraina. Korrupsjon ved dokumentutstedelse synes ikke å være like utbredt som før. Dette skyldes særlig innføringen av elektronisk saksbehandling for de fleste offentlige tjenester, også pass. Likevel finnes det mange annonser på nettet der det reklameres for salg av «offentlige» dokumenter.

INNHold

1. Innledning	6
2. ID-kort	6
2.1 Kjennetegn.....	6
2.2 Utstedelsesrutiner og dokumentkrav	7
2.3 Ikke-biometriske innenrikspass	7
3. Utenrikspass	8
3.1 Utstedelsesrutiner og dokumentkrav	8
3.2 Pass til ukrainske borgere i utlandet	9
3.3 Barns utreise fra Ukraina.....	9
4. Andre dokumenter	10
4.1 Fødselsattest	10
4.1.1 Registrering av fødsel.....	10
4.1.2 Informasjon om foreldre i fødselsattesten	11
4.1.3 § 135.....	11
4.2 Dødsattest	11
4.3 Utstedelse av fødsels- og dødsattester i opprørskontrollerte områder	11
4.4 Vigselsattest.....	12
4.5 Skilsmisseattest.....	12
4.6 Dokumentasjon på at man ikke er gift.....	13
5. Korrupsjon og forfalskninger	14
5.1 Bestikkelser, blant annet for å fremskynde saksbehandlingstiden	14
5.2 Falske dokumenter.....	15
6. Referanser	16

1. INNLEDNING

Ukraina ble en egen stat i 1991 etter å ha vært en del av Sovjetunionen. Landet har store økonomiske problemer, og omtales ofte som Europas mest korrupte land.

Dette notatet belyser ulike dokumenter som utstedes av offentlige myndigheter i Ukraina. Innledningsvis tar vi for oss ID-kortet, det nasjonale identitetsdokumentet som ble innført i 2016, og som erstatter *innenrikspasset*. Deretter ser vi på utstedelsesrutiner for *utenrikspasset*. Biometriske utenrikspass ble innført i 2015.

Vi ser videre på andre typer dokumenter som fødselsattest, dødsattest og vigselsattest.

Alle typer dokumenter er relativt lett tilgjengelige. For eksempel kan en ukrainsk borger få et utenrikspass på en utenriksstasjon. Det kan likevel ikke utelukkes at folk må betale bestikkelser for å få utstedt et dokument de har krav på, for at det ikke skal ta uforholdsmessig lang tid å få det utstedt. Samtidig har landet innført elektroniske søkeordninger for flere typer dokumenter, og dette bidrar til å forhindre korrupsjon.

En del av kildematerialet som er brukt, finnes bare på ukrainsk/russisk. Mange av kildene er offentlig tilgjengelige, men notatet bygger også på informasjon fra en informasjonsinnhentingsreise til Ukraina i september 2019 og e-post-korrespondanse med kilder. Ett annet unntak er DISCS, en dokumentdatabase som krever abonnement. Informasjon fra denne basen, blant annet hvordan et spesifikt dokument ser ut, er derfor gjengitt relativt detaljert. Kildebruken framgår for øvrig av referanselista.

Notatet ser på utstedelse av fødsels- og dødsattester i opprørskontrollerte områder av Øst-Ukraina. Øvrig dokumentutstedelse i disse områdene og på Krim er ikke belyst.

2. ID-KORT

Fra 1. januar 2016 begynte ukrainske myndigheter å utstede nasjonale ID-kort til alle som søkte om dette for første gang, ved fylte 14 år. De nasjonale ID-kortene erstattet det gamle innenrikspasset (liten papirbok). Fra 1. november 2016 kunne alle ukrainske borgere som hadde det gamle innenrikspasset, bytte disse til nye nasjonale ID-kort. De gamle innenrikspassene er imidlertid fremdeles gyldige frem til utløpsdato. Ved fornyelse utstedes nytt nasjonalt ID-kort (Unian 2016; SMS u.å.a; SMS, møte i Kyiv september 2019).

2.1 KJENNETEGN

ID-kortet er et plastikk-kort i bankkortstørrelse. Den ene siden av kortet har et lite bilde av det ukrainske flagget øverst til høyre, et bilde av Ukrainas våpenskjold øverst i midten og et digitalt bilde av innehaver. På denne siden av kortet står (U.S. Bureau of Consular Affairs u.å.):

- navn
- fødselsdato og kjønn
- utløpsdato
- arkivnummer i Ukrainas demografiske register
- ID-kortnummer

- skattenummer

På den andre siden står utstedelsesdato, myndighet og fødested (U.S. Bureau of Consular Affairs u.å). Kortet har både kyrillisk og latinsk skrift (SMS u.å.a).

Kortene har en mikrochip med biometriske data i form av fingeravtrykk og ansiktsgjenkjenning, og annen elektronisk informasjon som bostedsadresse /registrering, sivilstatus og barn (MIA 2016; SMS, møte i Kyiv september 2019; SMS u.å.a).

2.2 UTSTEDELSESRUTINER OG DOKUMENTKRAV

Det nasjonale ID-kortet bekrefter en ukrainsk borgers identitet i Ukraina. Ukrainske borgere er pålagt å ha ID-kort (SMS u.å.a).

Som følge av en lovendring i 2016, utstedes ID-kort nå fra fylte 14 år (tidligere 16 år). ID-kortet er da gyldig i fire år, og må fornyes ved fylte 18 år. Etter 18 år er kortet gyldig i ti år (SMS u.å.a).

Søknad kan leveres gjennom den elektroniske portalen iGov. Det gjøres deretter avtale om personlig oppmøte for å levere nødvendig dokumentasjon hos den statlige migrasjonstjenesten (SMS), som er utstedende myndighet og underlagt det ukrainske innenriksministeriet. Det kreves personlig oppmøte på stedet der søkeren er bostedsregistrert. Dersom man søker nytt ID-kort som følge av at det gamle går ut, må dette gjøres senest én måned før utløpsdato. Dersom man søker nytt som følge av at det gamle er mistet, må det skje senest én måned etter tapet (SMS u.å.a).

Følgende dokumenter må leveres sammen med søknaden (SMS u.å.a):

- utgått innenrikspass/ID-kort
- dokument som bekrefter årsak til søknad om nytt ID-kort (ved for eksempel tap)
- bekreftelse på betalt utstedelsesgebyr
- dokumenter som bekrefter informasjon lagret i kortet: bosted, fødselsattest på barn, sivilstatus, bekreftelse på eventuell navneendring

Ved førstegangs søknad om ID-kort (14 år) kreves det kopi og original av fødselsattest og kopi og original av foreldrenes innenrikspass/ID-kort (SMS u.å.a).

Det koster 345 hryvnia å få utstedt ID-kort (ca. 130 NOK) innen vanlig saksbehandlingstid på 20 dager. Dersom man trenger hurtigbehandling (innen 10 dager), er prisen 471 hryvnia (ca. 175 NOK) (SMS u.å.a).

2.3 IKKE-BIOMETRISKE INNENRIKSPASS

En person kan ikke ha et gammelt innenrikspass (ikke-biometrisk) og ID-kort på samme tid. Det opplyste State Migration Service (SMS) i et møte i Kyiv (september 2019). Man kan ikke tvinge folk til å få utstedt nytt ID-kort så lenge det gamle innenrikspasset er gyldig. Mange vil ha nye ID-kort, men en del har beholdt det gamle. Det er ikke noen frist på å levere inn det gamle, og man kan ha det til det utløper, ifølge SMS.

3. UTENRIKSPASS

Ukraina har tradisjonelt hatt to typer pass: innenrikspass og utenrikspass¹. Innenrikspasset er nå erstattet av et nasjonalt ID-kort (se kapittel 2).

I tillegg til det ordinære utenrikspasset finnes det diplomatpass, tjenestepass, sjømannspass og mannskapssertifikat (Loven om innreise og utreise av ukrainske borgere 1994). I det følgende skal vi se på det ordinære utenrikspasset.

Det ukrainske utenrikspasset er det sentrale dokumentet som identifiserer ukrainske borgere i utlandet.

Passet er blått og har både ukrainsk/kyrillisk og latinsk skrift² (SMS u.å.b). Passet inneholder:

- foto av innehaver
- passnummer
- etternavn, fornavn
- statsborgerskap
- fødselsdato, kjønn, personnummer
- utstedelsesdato og utløpsdato
- innehaverens signatur (Discs u.å.).

Ukrainske myndigheter begynte å utstede biometriske utenrikspass fra januar 2015 (Ukrainian passport u.å.a). Passene har en mikrochip med biometriske data i form av fingeravtrykk, ansiktsform og underskrift.

De gamle ikke-biometriske passene er gyldige til utløpsdato, og det antas at det vil ta omtrent fire år å bytte ut alle passene (SMS u.å.c).

Fra og med 11. juni 2017 kunne ukrainske borgere med biometriske pass reise visumfritt til Schengen (inkludert Norge). Det har vært stor pågang for å søke om biometriske pass de siste årene (Schengen Visa Information 2017; Ukrinform 2018).

3.1 UTSTEDELSESRUTINER OG DOKUMENTKRAV

Utenrikspass utstedes til barn fra de er født. Pass til barn er gyldig i fire år frem til barnet er 16 år. Etter fylte 16 år er passet gyldig i ti år (SMS u.å.b).

Søkeren må selv fremme søknad om pass etter fylte 16 år. Før dette er det foreldre eller verge som søker på vegne av barnet (SMS u.å.b).

Det er State Migration Service (SMS) som utsteder pass. Søknaden kan registreres gjennom den elektroniske portalen iGov, gebyr betales og man vil få et tidspunkt for personlig oppmøte hos SMS. Man kan også bestille tid og gjennomføre hele søknadsprosessen hos SMS (iGov u.å.b). Søkeren er ikke avhengig av å oppsøke SMS der vedkommende er bostedsregistrert for å søke utenrikspass, men kan søke hvor som helst i landet (U.S. Bureau of Consular Affairs u.å.).

¹ Utenrikspasset tilsvarer det norske passet.

² Transskribering fra ukrainske/kyrilliske til latinske bokstaver følger en transskriberingsmal som er godkjent av den ukrainske regjeringen i 2010 (SMS u.å.b).

Følgende dokumenter må leveres sammen med søknaden (SMS u.å.b):

- ukrainsk innenrikspass/ID-kort
- utenrikspass (dersom man har det)
- bekreftelse på betalt gebyr

Dersom søkeren er under 14 år, må det leveres fødselsattest sammen med søknaden fordi søkeren ikke er gammel nok til å ha et innenrikspass/ID-kort (SMS u.å.b).

Saksbehandlingstiden er 20 dager fra søknaden ble registrert, og det koster 682 hryvnia (ca. 260 NOK). Hurtigprosedyren tar syv dager fra søknad er levert, og koster 1034 hryvnia (ca. 390 NOK) (SMS u.å.b).³

En ukrainsk borger kan nektes midlertidig utreise fra Ukraina, og dermed utenrikspass, dersom han/hun (State Border Guard Service of Ukraine 2016; Ukrainian passport u.å.b):

- har oppgitt uriktig informasjon i søknaden
- har kjennskap til statshemmeligheter
- har utestående gjeld/fordringer til staten
- er mistenkt, tiltalt eller dømt i en straffesak, men ikke sonet straff
- er innkalt til militærtjeneste

3.2 PASS TIL UKRAINSKE BORGERE I UTLANDET

Konsulater ved ukrainske utenriksstasjoner kan utstede utenrikspass til ukrainske borgere som bor i utlandet (U.S. Bureau of Consular Affairs u.å.).

Pass utstedes ved konsulater i følgende tilfeller (Ministry of Foreign Affairs u.å.b):

- tap av pass
- mangel på ledig plass i passet
- passets gyldighetstid utgår
- endring av opplysninger i passet
- passet er uegnet for fremtidig bruk

Søkeren må legge frem et gyldig utenrikspass eller nasjonalt ID-kort og bekreftelse på oppholdstillatelse i Norge. Ambassaden sender en henvendelse til ukrainske myndigheter for å verifisere identiteten til søkeren (Den ukrainske ambassaden i Oslo, e-post juni 2019).

Saksbehandlingstiden skal ikke ta mer enn tre måneder. Alle passene som utstedes ved ambassaden, er biometriske og har fingeravtrykk (Den ukrainske ambassaden i Oslo, e-post juni 2019).

3.3 BARNES UTREREISE FRA UKRAINA

Etter ukrainsk lov kan barn under 16 år kun reise alene ut av Ukraina dersom det foreligger notorisert samtykke fra begge foreldrene. Dersom barn under 16 år reiser ut med en av foreldrene, må det foreligge notorisert samtykke fra den andre forelderen (Kyiv Sikorsky Airport u.å.). Dersom den andre forelderen motsetter seg utreise, kan samtykke gis av en domstol (Viktor Reshetov & Partners u.å.b).

³ Pris og valutaomregning per 22. november 2019.

Utreise uten notorisert samtykke fra den andre forelder er mulig dersom følgende dokumenter, eller notoriserte kopier, foreligger (Kyiv Sikorsky Airport u.å.):

- den andre forelderens dødsattest
- domstolsbeslutning om at den andre forelder har mistet foreldrerett
- domstolsbeslutning om at den andre forelder er formelt savnet
- domstolsbeslutning som erklærer den andre forelder som uegnet
- barnets fødselsattest med opplysninger om at informasjonen om «far» er ført inn i henhold til § 135 i familieleven, noe som indikerer at det ikke foreligger en juridisk far

Utreise uten verken notorisert samtykke fra den andre forelder eller spesifikke dokumenter er mulig i følgende tilfeller (Kyiv Sikorsky Airport u.å.):

- den andre forelder er utenlandsk statsborger eller statsløs (og dette er bekreftet i barnets fødselsattest)
- det fremgår av barnets pass at barnet har permanent opphold utenfor Ukraina

4. ANDRE DOKUMENTER

Det ukrainske folkeregisteret, forkortet til ДРАЦ, ble nedlagt i 2015. Som en følge av dette har alle oppgaver som omfatter folkeregistrering blitt overført til regionale kontorer ved den statlige registreringstjenesten (State Registration Service of Ukraine), underlagt det ukrainske justisdepartementet (Viktor Reshetov & Partners u.å.a).

4.1 FØDSELSATTEST

Foreldre skal så snart som mulig, og ikke senere enn én måned etter barnets fødsel, registrere fødsel. Dersom det av en eller annen grunn ikke er mulig for foreldre å registrere barnets fødsel, for eksempel på grunn av død, må registreringen gjøres av slektninger, andre personer eller eventuelt en representant for helseinstitusjonen (Department of state registration and notary u.å.a).

4.1.1 Registrering av fødsel

Fødsel skal registreres der fødselen fant sted, eller på stedet der foreldrene er bosatt. På bakgrunn av registreringen utstedes det en fødselsattest. Ukrainere som bor i utlandet, kan henvende seg til et ukrainsk konsulat (Ministry of Foreign Affairs u.å.a).

Følgende underlagsdokumenter må legges ved søknad om registrering av fødsel, og leveres til kontoret for den statlige registreringstjenesten (Department of state registration and notary u.å.b og u.å.c):

- bekreftelse på fødsel fra helseinstitusjon (skjema nummer 103)
- nasjonalt ID-kort/pass som dokumenterer identiteten til foreldrene
- vigselsattest

Dersom foreldrene er registrert gift og har samme etternavn, er det tilstrekkelig at én forelder registrerer barnets fødsel. Dersom de har ulike navn, må begge være til stede (J.G u.å.).

4.1.2 Informasjon om foreldre i fødselsattesten

Fødselsattesten har informasjon om hvem som er foreldrene. Dersom foreldrene er gift, blir faren registrert på grunnlag av vigselsattesten (J.G u.å.).

Dersom foreldrene ikke er gift, er det tre ulike løsninger (J.G u.å.):

- Ugifte foreldre må levere en felles farskapserklæring. Dette kan gjøres samtidig med registrering av barnets fødsel.
- Dersom mor er fraværende (død, erklært umyndig, fratatt foreldrerett), kan far søke om å få etablere farskap. Han må ha tillatelse fra barnets verge. Dersom slik tillatelse ikke finnes, må det foreligge en domsavsigelse.
- Dersom det ikke foreligger en felles erklæring fra ugifte foreldre, eller en søknad/erklæring fra en mannsperson om farskap, er det domstolen som skal etablere foreldreskapet.

4.1.3 § 135

Dersom foreldrene ikke er gift, og det verken foreligger en felles erklæring fra foreldrene om foreldreskap, en søknad/erklæring fra en mannsperson som krever å bli erklært som far, eller en domstolsavgjørelse om farskap, står moren fritt til å føre inn opplysninger om en far. Dette fremgår av § 135 i den ukrainske familieloven (2002).

I slike tilfeller skal etternavnet til faren være det samme som morens. Dette etternavnet blir også barnets etternavn. Moren fastsetter også fornavn på faren, som blir barnets mellomnavn/farsnavn (Familieloven 2002).

4.2 DØDSATTEST

Dødsfall skal registreres på det siste bostedet til avdøde, på stedet personen døde eller stedet vedkommende begravnes. Dødsfall som skjer i utlandet, skal registreres av ukrainske konsulater/utenriksstasjoner (Ministry of Justice u.å.).

Dødsattest (Свидоцтво про смерть/Svidotstvo pro smert) utstedes på grunnlag av følgende dokumenter (Ministry of Justice u.å.):

- bekreftelse på dødsfall fra autorisert helseinstitusjon
- søkerens nasjonale ID-kort/pass
- avdødes nasjonale ID-kort/pass

4.3 UTSTEDELSE AV FØDSELS- OG DØDSATTESTER I OPPRØRSKONTROLLERTE OMRÅDER

Det er domstoler i myndighetskontrollerte områder av Ukraina som registrerer fødsler og dødsfall i opprørskontrollerte områder i Donetsk og Lugansk. I februar 2016 innførte ukrainske myndigheter såkalt forenklet domstolsbehandling for registrering av fødsler og dødsfall i de opprørskontrollerte områdene. En autorisert person innenfor en utvidet liste av familiemedlemmer og omsorgspersoner kan fremlegge søknad om slik registrering (NRC 2018).

Ifølge FNs Høykommissær for Flyktninger (UNHCR) (som sitert i Babko 2019) har bare 43 % av barn født i opprørskontrollerte områder i Donetsk og Lugansk ukrainske fødselsattester.⁴ Det er ulike grunner til at fødsler (og dødsfall) ikke blir registrert.

⁴ Barn født i opprørskontrollerte områder i Donetsk og Lugansk, får fødselsattester utstedt av de selvutnevnte folkerepublikkene. Det er bare Russland som anerkjenner disse (Babko 2019).

Noen foreldre er redde for at de vil bli straffet av ukrainske myndigheter og/eller myndighetene i de opprørskontrollerte områdene dersom de gjør det. Andre foreldre unnlater å gjøre det av politiske grunner. I tillegg er selve gjennomføringen tidkrevende. Domstolene er overlesset med saker som de ikke har kapasitet til å behandle, og selve reisen er tidkrevende, kostbar og farefull, blant annet fordi man må krysse kontaktlinjen⁵ (NRC 2018).

Den 24. oktober 2019 bestemte Ukrainas regjering at de skal godkjenne visse dokumenter utstedt av helse- og rettsmedisinske institusjoner i opprørskontrollerte områder. Dette vil særlig omfatte fødsels- og dødsattester. En kommisjon skal avgjøre om dokumentene skal godkjennes av den statlige registreringstjenesten i hver enkelt sak (Unian 2019).

4.4 VIGSELSATTEST

Vigselsattest (Свідоцтво про шлюб/Svidotstvo pro slyub) utstedes av den statlige registreringstjenestens lokalkontorer (U.S. Bureau of Consular Affairs u.å.).

Vigselsattesten utstedes til det gifte paret på dagen ekteskapet blir registrert. Både brud og brudgom må være til stede når ekteskapet registreres. Ekteskapsinngåelse med stedfortreder er ikke lov (Familieloven 2002, art. 32 og 34).

Alle attestene har vannmerke på forsiden og baksiden, og utstedelsesmyndighet er oppgitt å være avdelingssjefen på registreringskontoret (U.S. Bureau of Consular Affairs u.å.). Dokumentet er i papir, måler 248 x 180 mm og er rødt/oransje (Discs u.å.). Opplysningene i dokumentet er skrevet med kyrillisk skrift (Danish National ID Centre 2018, s. 3).

Ifølge familieloven artikkel 21 er ekteskap definert som «en enhet mellom en mann og en kvinne registrert av statlige myndigheter for sivil status» (Familieloven 2002). Religiøst inngåtte ekteskap er ikke juridisk godkjente. Ekteskap må være registrert ved registreringskontorene for å være juridisk gyldige. Likekjønnede ekteskap er heller ikke lov (U.S. Bureau of Consular Affairs u.å.).

4.5 SKILSMISSEATTEST

En skilsmisseattest heter Свідоцтво про розірвання шлюбу (svidotstvo pro rozirvannja slyub) på ukrainsk. Skilsmisse er regulert gjennom familieloven (2002, kap. 11). Skilsmisse kan innvilges enten av registreringstjenesten, eller av en domstol.

Ektefeller uten barn kan søke om skilsmisse ved registreringstjenesten. En skilsmisseattest utstedes innen én måned etter at søknad er levert. En av ektefellene kan også søke om skilsmisse ved registreringstjenesten dersom den andre ektefellen er (Lelyuk u.å.; Familieloven 2002):

- erklært savnet
- juridisk umyndiggjort
- dømt for en kriminell handling og soner minst tre år i fengsel

⁵ «Grensen» mellom myndighetskontrollert og opprørskontrollert område. Det rapporteres om lange køer av folk som av ulike årsaker skal krysse grensen.

En domstol tar stilling til skilsmisse der ektefellene har felles barn under 18 år, eller der en av partene ikke samtykker til skilsmisse. En domstolbeslutning skal foreligge én måned etter søknad om skilsmisse (Lelyuk u.å.; Familieloven 2002).

Skilsmisse innvilget av registreringstjenesten, er gyldig fra den dagen kontoret vedtar skilsmissen. Skilsmisse innvilget av en domstol, iverksettes fra den dagen beslutningen trer i kraft (Lelyuk u.å.; Familieloven 2002).

4.6 DOKUMENTASJON PÅ AT MAN IKKE ER GIFT

I dag er det Notorial Declaration of Single Status som bekrefter at en person ikke er gift.⁶ Dette dokumentet utstedes av hvilken som helst notarius publicus i Ukraina (Den norske ambassaden i Kyiv, e-post november 2019).

Det er tre typer erklæringer:

- som bekrefter at søkeren ikke er gift og aldri har vært gift
- som bekrefter at søkeren, på tidspunktet for utstedelse av erklæringen, ikke er gift som følge av at det tidligere ekteskapet har opphørt
- som bekrefter at søkeren, på tidspunktet for utstedelse av erklæringen, er enke/enkemann og ikke er gift

Notorial Declaration of Single Status skrives på et standard skjema med et offisielt brevhode med hologram og vannmerke. Skjemaet er nummerert og registreres i registrene til notarius publicus. Det er kun notarius publicus som har anledning til å skrive slike erklæringer (Den norske ambassaden i Kyiv, e-post november 2019).

Informasjonen i Notorial Declaration of Single Status baseres på opplysninger fra søkeren. Men dersom søkeren er skilt, må han/hun legge ved skilsmisseattest, eventuelt domstolsavgjørelse. Dersom han/hun er enkemann/enke, må dødsattest legges ved.

Bekreftelse på sivilstatus kan også fås fra den ukrainske ambassaden i Oslo. På ambassadens hjemmeside (oversatt i google translate) står det:

How can the Embassy document my marital status so that I can / can't get married in Norway?

During your personal visit to the Embassy you can sign a special application. If you have been married by then, you should also provide the consul with an appropriate document on the invalidity of your previous marriage. On the basis of your application, the consul draws up a document in English confirming your marital status. The consular fee in this case is 360 NOK.

På spørsmål om hvordan en person faktisk dokumenterer at han/hun ikke er gift, og om det eventuelt må legges ved kopi av innenrikspass/nasjonalt ID-kort, svarer ambassaden (e-post, oktober 2019):

⁶ Frem til 2007 utstedte ukrainske myndigheter et såkalt Family Status Certificate. Fra 2007 sluttet man å utstede dette dokumentet. Bakgrunnen for det var en lovendring som ikke lenger påbød ekteskapsregistrering på stedet man var bostedsregistrert. Lovendringen gjorde det ikke lenger mulig for folkeregisteret å ha pålitelig og fullstendig informasjon om inngåtte ekteskap (Den norske ambassaden i Kyiv, e-post november 2019).

The documents on the absence of marriage are issued based on trust. An applicant informs the Embassy of Ukraine about his/her marriage status and makes a signature in the presence of the Consul of the Embassy.

An applicant is informed on the responsibility for concealment of impediments for marriage registration according to the current legislation of Ukraine.

5. KORRUPSJON OG FORFALSKNINGER

Korrupsjon er utbredt i Ukraina og har dype røtter i samfunnet. Hverdagskorrupsjonen har på mange måter vært «limet» som holder samfunnet sammen, og det som skal til for å løse problemer.

Som en del av en nasjonal anti-korrupsjonsstrategi, ble det i 2014 og 2015 opprettet en rekke nye organer med ansvar for å bekjempe korrupsjon på ulike nivåer i myndighetsapparatet. I tillegg ble det satt i gang reformer innenfor politiet og rettsvesenet, som begge var sterkt preget av korrupsjon.⁷

I en undersøkelse gjort av Transparency International i 2016 (Global Corruption Barometer), mente 56 % av respondentene at korrupsjon fortsatt var en av Ukrainas hovedutfordringer. 72 % av respondentene var uenige i påstanden om at det var mindre korrupsjon i 2016 enn i 2013 (da den forrige undersøkelsen ble gjennomført). Offentlig sektor ble ansett som svært korrupt (Transparency International 2016). Undersøkelsen er noen år gammel, og det har ikke blitt foretatt noen ny undersøkelse. Men etter å ha vært på en informasjonsinnhentingsreise til Ukraina i september 2019, der korrupsjon var et av temaene som ble diskutert med flere ulike kilder, er det Landinfos inntrykk at lite har skjedd på området.

I dag ligger Ukraina på 120. plass av 180 land på Transparency Internationals korrupsjonsindeks⁸, der land 180 oppfattes å være mest korrupt. Landet skårer 32 av 100 på Transparencys korrupsjonsskala (Transparency International 2019).

5.1 BESTIKKELSER, BLANT ANNET FOR Å FREMSKYNDE SAKSBEHANDLINGSTIDEN

Innføringen av elektronisk saksbehandling for de fleste offentlige tjenester, også pass, skal ha redusert omfanget av korrupsjon. Man slipper å stå i kø, for deretter å bli avvist på grunn av en feil i et skjema. Tidligere betalte man ekstra for å slippe alt byråkratiet og ventingen i forbindelse med utstedelse av dokumenter. Nå har dette blitt mye bedre, ifølge en representant for den ukrainske NGO-en ANTAC (Anti-Corruption Action Center) (møte i Kyiv, september 2019).

Den samme representanten for ANTAC opplyste imidlertid at det fortsatt er et problem med korrupsjon i State Migration Service (SMS). Landinfo har også funnet flere

⁷ Reformen i politiet har stoppet opp, og omfattet bare trafikpolitiet. Trafikkpolitiet er nå stort sett fri for korrupsjon, mens i resten av politiet er korrupsjon fortsatt et problem (Transparency International, møte i Kyiv september 2019; ANTAC, møte i Kyiv september 2019).

⁸ Indeksen rangerer 180 land etter eksperter og forretningsfolks oppfatning av korrupsjonsnivået i offentlig sektor. Korrupsjonskalaen går fra 0 til 100, der 0 er svært korrupt, mens 100 er svært lite korrupt (very clean) (Transparency International 2019).

rapporter om korrupsjon i SMS. Dette omfatter særlig mottakelse av bestikklser for å fremskynde utstedelsesprosesser. Den 14. februar 2019 rapporterte den ukrainske sikkerhetstjenesten SBU om avsløringen av en korrupt ansatt i SMS i Kyiv. Vedkommende hadde mottatt 400 amerikanske dollar for å sette fart på utstedelsen av et ID-kort og utenrikspass (SBU 2019a). Den 28. august 2019 skrev SBU i en pressemelding om et annet tilfelle der en ansatt i SMS hadde mottatt bestikklser for å fremskynde utstedelse av biometriske utenrikspass (SBU 2019b).

Et ytterligere eksempel på angivelig korrupsjon i SMS ble tydeliggjort da en pågående etterforskning i regi av det nasjonale anti-korrupsjonsbyrået i Ukraina (NABU⁹), ble avbrutt i 2017. I etterkant opplyste NABU at de hadde etterforsket en organisert gruppe som bestod av nåværende og tidligere ansatte i SMS, deriblant en person i ledelsen av SMS sentralt. Under etterforskningen skal NABU ha avdekket at gruppen hadde krevd og mottatt bestikklser for å gi statsborgerskap og bevis for midlertidig oppholdstillatelse, og for å utstede utenrikspass raskere til ukrainske borgere. NABU gikk «undercover» i etterforskningen, og utga seg for å representere et utenlandsk selskap som ønsket statsborgerskap for sine ansatte i Ukraina (NABU 2017).

Den syv måneder lange etterforskningen ble avbrutt da etterforskeren i NABU ble pågrepet av SBU og påtalemyndigheten i november 2017 (NABU 2017). Ifølge representanten for ANTAC ble NABU-agentene avslørt fordi påtalemyndigheten ville ramme NABU, som et ledd i en pågående konflikt mellom de to institusjonene (møte i Kyiv, september 2019). Påtalemyndighetens formelle anklage mot NABU var at de provoserte en statsansatt til å betale bestikklser (Makarenko 2017).

5.2 FALSKE DOKUMENTER

Det finnes mange annonser på nettet der det reklameres for salg av offentlige dokumenter, deriblant arbeidsbøker¹⁰ med fiktive arbeidsforhold og utdanningsdokumenter med fiktive resultater. Et eksempel er to journalister som svarte på en annonse der man kunne få kjøpe registrering av arbeidserfaring og stempel i arbeidsboken for 400 hryvnia (ca. 135 NOK). Hensikten med å kjøpe seg en fiktiv arbeidsbok er å vise at man har arbeidserfaring i et stramt arbeidsmarked (Gontsjarik & Filatov 2017).

Videre finnes det mange firmaer som reklamerer med at de selger ulike typer vitnemål innenfor høyere utdanning på internett. På et nettsted ligger prisen på mellom 9000 og 15 000 hryvnia (ca. 2900-5000 NOK). Prisen ser ut til å variere etter nivået på graden. Det er for eksempel mulig å kjøpe et diplom for yrkesfaglig utdanning for «kun» 5000 hryvnia (ca. 1500 NOK) (Martsjenko 2018).

Dette tyder på at det er falske «offentlige» dokumenter i omløp. Om dette er ekte eller falske formularer vet vi ikke. Hvorvidt dette også omfatter utenrikspass, har vi ingen informasjon om.

⁹ NABU ble opprettet i 2015, og etterforsker korrupsjon på høyt nivå i myndighetsapparatet.

¹⁰ Arbeidsbøker inneholder en oversikt over en persons arbeidserfaring.

6. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Babko, A. (2019, 9. oktober). *Ukraines most vulnerable children deserve a passport, too*. Washington, D.C.: Atlantic Council. Tilgjengelig fra <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-most-vulnerable-children-deserve-a-passport-too/> [lastet ned 5. november 2019]
- Danish National ID Centre (2018, 8. oktober). *Ukraine: Marriage registration and the issuance of marriage certificates*. Copenhagen: Danish National ID Centre. Tilgjengelig fra <https://www.nidc.dk/-/media/DED3C5DA84A24C088D0D9543648B29DF.pdf> [lastet ned 25. juni 2019]
- Department of state registration and notary (u.å.a). *Glavnaya informatsja [Generell informasjon]*. Kyiv: Ministry of Justice. Tilgjengelig fra <https://minjust.gov.ua/dep/ddr/zagalna-informatsiya> [lastet ned 21. juni 2019]
- Department of state registration and notary (u.å.b). *Mistse derzjavoju reestratsij narodzjennja [Sted for registrering av fødsel]*. Kyiv: Ministry of Justice Tilgjengelig fra <https://minjust.gov.ua/dep/ddr/mistse-derjavnoi-reestratsii-narodzjennja> [lastet ned 21. juni 2019]
- Department of state registration and notary (u.å.c). *Dokumenti sjtsjo podajutsja derzjavnij reestratsii narodzjennja ditini [Fremlagte dokumenter ved fødselsregistrering]*. Kyiv: Ministry of Justice. Tilgjengelig fra <https://minjust.gov.ua/dep/ddr/dokumenti-scho-podayutsya-pri-derjavnij-reestratsii-narodzjennja-ditini> [lastet ned 21. juni 2019]
- Discs, dvs. Document Information System Civil Status (u.å). *Ukraine. Civil Documents*. Zvalle: Immigratie- en Naturalisatienstiedinst (IND).

Dette er en nederlandsk dokumentdatabase. Den er ikke offentlig tilgjengelig, men Landinfo har tilgang via NID.
- [Familieloven] (2002, 10. januar). *Semeinij kodeks Ukrainij [Den ukrainske familieloven]*. Tilgjengelig fra http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=8677 [lastet ned 21. juni 2019]
- Gontsjaruk, N. & Filatov, V. (2017, 12. mai). Lipovij stazj v trudovij mozjna kupiti za 400 griven. Zjurnalistska perebika [Arbeidserfaring i arbeidsbøker kan kjøpes for 400 hryvnia]. *20minut*. Tilgjengelig fra <https://vn.20minut.ua/analitika-i-publicistika/lipoviy-stazh-v-trudoviy-mozhna-kupiti-za-400-griven-zhurnalistska-per-10608198.html> [lastet ned 16. mai 2019]
- iGov, dvs. Statlig tjenesteportal (u.å.a). *Pasport gromadjanina Ukraini [Pass til borgere av Ukraina – innenrikspass]*. Kyiv: iGov. Tilgjengelig fra <https://igov.gov.ua/subcategory/1/1/situation/11> [lastet ned 12. juni 2019]
- iGov (u.å.b). *Jak otrimati zakordonij pasport [Hvordan søke om utenlandspass]*. Kyiv: iGov. Tilgjengelig fra <https://igov.gov.ua/subcategory/1/1/situation/12> [lastet ned 17. juni 2019]
- J.G (u.å.). *Svydotstvo pro narodzjennja: jak i de otrima ti, neobkhidni dokumenti [Fødselsattest: hvordan og hvor får man de nødvendige dokumentene]*. Kyiv: Dovidka.biz.ua. Tilgjengelig fra <https://dovidka.biz.ua/svidotstvo-pro-narodzhennya-yak-i-de-otrimati-neobhidni-dokumenti/>
- Kyiv Sikorsky Airport (u.å.). *Border control*. Kyiv: Kyiv Sikorsky Airport. Tilgjengelig fra <https://iev.aero/en/helpdesk/ciq2> [lastet ned 24. juni 2019]
- Lelyuk, A. (u.å.). *Divorce proceedings in the Ukraine*. HG.org. Tilgjengelig fra <https://www.hg.org/legal-articles/divorce-proceedings-in-the-ukraine-28806> [lastet ned 11. november 2019]
- [Loven om utreise og innreise for ukrainske borgere] (1994, 21. januar). *O pojadke vyezda iz Ukrainy i vezda v Ukrainu grazhdan Ukrainy [Om utreise fra Ukraina og innreise til Ukraina for ukrainske borgere]*. Tilgjengelig fra

https://kodeksy.com.ua/ka/o_poryadke_vyezda_iz_ukrainy_i_v_ezda_v_ukrainu_grazhdan_u_krainy.htm [lastet ned 20. juni 2019]

- Makarenko, O. (2017, 1. desember). War on “anti-corruptionists” intensifies as Ukraine’s anti-corruption bureau claims its sting operation thwarted by security service. *Euromaidan Press*. Tilgjengelig fra <http://euromaidanpress.com/2017/12/01/war-of-anti-corruptionists-intensifies-as-ukraines-anti-corruption-bureau-claims-its-sting-operation-thwarted-by-security-service/> [lastet ned 6. november 2019]
- Martsjenko, E. (2018, 3. august). Ot svjasjtsjennika do reanimatologa. Kak i za skolko v Ukraine torgujut diplomami o vysjem obrazovanii [Fra prest til redningsmann. Hvordan og hvor mye koster vitnemål innen høyere utdanning]. *Vesti*. Tilgjengelig fra <https://vesti-ukr.com/strana/297595-otsvjashchennika-do-reanimatoloha-kak-i-za-skolko-v-ukraine-torhujut-diplomami-o-vysshemobrazovanii> [lastet ned 7. juni 2019] [Iar seg ikke lenger åpne]
- MIA, dvs. Ministry of Internal Affairs (2016, 15. juli). “The introduction of the biometric passports/ID-cards will bring Ukraine closer to visa-free regime with the EU” – Arsen Avakov. Kyiv: MIA. Tilgjengelig fra https://mvs.gov.ua/en/news/1986_Vprovadzhennya_biometricnih_ID_pasportiv_nablizit_Ukraínu_do_bezvizovogo_rezhimu_z_S_Arsen_Avakov.htm [lastet ned 12. juni 2019]
- Ministry of Foreign Affairs (u.å.a). *Reestratsija narodzjennja [Fødselsregistrering]*. Kyiv: Ministry of Foreign Affairs. Tilgjengelig fra <https://mfa.gov.ua/ua/consular-affairs/conszdy/reestr/birth> [lastet ned 21. juni 2019]
- Ministry of Foreign Affairs (u.å.b). *Oformlennja pasporta gromadjanina Ukraini dlja vizdu za kordon [Registrering av utenrikspass pass for ukrainske borgere]*. Kyiv: Ministry of Foreign Affairs. Tilgjengelig fra <https://mfa.gov.ua/ua/consular-affairs/conszdy/pass/passport-abroad> [lastet ned 24. juni 2019]
- Ministry of Justice (u.å). *Porjadok reestratsii smerti [Bestemmelse om registrering av dødsfall]*. Kyiv: Ministry of Justice. Tilgjengelig fra https://minjust.gov.ua/m/str_7441 [lastet ned 24. juni 2019]
- NABU, dvs. National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (2017, 30. november). *Background on the disrupted undercover operation in the State Migration Service*. Kyiv: NABU. Tilgjengelig fra <https://nabu.gov.ua/en/novyny/background-disrupted-undercover-operation-state-migration-service-ukraine> [lastet ned 6. november 2019]
- NRC, dvs. Flyktninghjelpen (2018, juni). *Birth and death registration for residents of non-government controlled areas of Eastern Ukraine*. Oslo: NRC. Tilgjengelig fra https://www.nrc.no/globalassets/pdf/briefing-notes/ukraine/briefing-note_civil-registration.pdf [lastet ned 25. juni 2019]
- Schengen Visa Information (2017, 11. juni). *Ukrainians can now travel to EU member states without a visa*. Schengen Visa Information. Tilgjengelig fra <https://www.schengenvisainfo.com/news/ukrainians-can-now-travel-to-eu-member-states-without-visa/> [lastet ned 6. november 2019]
- SBU, dvs. Security Service of Ukraine (2019a, 14. februar). *Kyiv: SBU exposes corrupt official of State Migration Service*. Kyiv: SBU. Tilgjengelig fra <https://ssu.gov.ua/en/news/1/category/21/view/5724#.kpoLHCZp.dpbs> [lastet ned 6. november 2019]
- SBU (2019b, 28. august). *Kyiv: SBU exposes corrupt official on Interregional Unit of State Migration Service*. SBU. Tilgjengelig fra <https://ssu.gov.ua/en/news/1/category/2/view/6434#.tJF4EnAP.dpbs> [lastet ned 6. november 2019]
- SMS, dvs. State Migration Service (u.å.a). *Pasport gromadjanina Ukraini [Pass for borgere av Ukraina]*. Kyiv: SMS. Tilgjengelig fra <https://dmsu.gov.ua/poslugi/pasport-gromadyanina-ukrajni.html> [lastet ned 17. juni 2019]

- SMS (u.å.b). *[Vydatsja pasporta gromadjanina Ukraini dlja biizdu za kordon [Utstedelse av pass for å reise til utlandet]*. Kyiv: SMS. Tilgjengelig fra <https://dmsu.gov.ua/poslugi/dokumenti-dlya-vijzdu-za-kordon/vidacha-pasporta-gromadyanina-ukrajni-dlya-vijzdu-za-kordon.html> [lastet ned 21. november 2019]
- SMS (u.å.c). *Biometritsjni dokumenti v Ukraini [Biometriske dokumenter i Ukraina]*. Kyiv: SMS. Tilgjengelig fra <https://dmsu.gov.ua/faq/biometrichni-dokumenti-v-ukrajni.html> [lastet ned 17. juni 2019]
- State Border Guard Service of Ukraine (2016, 6. april). *Border crossings by citizens of Ukraine*. Kyiv: State Border Guard Service. Tilgjengelig fra <https://dpsu.gov.ua/en/Border-crossing-by-citizens-of-Ukraine/> [lastet ned 18. juni 2019] [lenke ikke lenger tilgjengelig]
- Transparency International (2016). *Global Corruption Barometer – 2016*. Ukraine. London: Transparency International. Tilgjengelig fra <https://ti-ukraine.org/en/research/global-corruption-barometer-2016/> [lastet ned 15. mai 2019]
- Transparency International (2019). *Corruption Perceptions Index 2018*. London: Transparency International. Tilgjengelig fra <https://www.transparency.org/cpi2018> [lastet ned 25. juni 2019]
- Ukrinform (2018, 4. august). Over 3 million biometric passports issued to Ukrainians this year. *Ukrinform*. Tilgjengelig fra <https://www.ukrinform.net/rubric-society/2511619-over-3-million-biometric-passports-issued-to-ukrainians-this-year.html> [lastet ned 6. november 2019]
- Den ukrainske ambassaden i Oslo (u.å). *Tsjasti zapitannja [Ofte stilte spørsmål]*. Oslo: Den ukrainske ambassaden i Oslo. Tilgjengelig fra <https://norway.mfa.gov.ua/ua/consular-affairs/FAQ> [lastet ned 11. november 2019]
- Ukrainian passport (u.å.a). *Where and at what price can I biometric passport be issued?* Ivano-Frankivsk: Ukrainian passport. Tilgjengelig fra <http://ukrainian-passport.com/blog/where-and-at-what-price-can-a-biometric-passport-be-issued/> [lastet ned 20. juni 2019]
- Ukrainian passport (u.å.b). *Everything you need to know about the Ukrainian passport*. Ivano-Frankivsk: Ukrainian passport. Tilgjengelig fra <http://ukrainian-passport.com/blog/everything-about-the-ukrainian-passport/> [lastet ned 20 juni 2019]
- Unian (2016, 1. november). Ukrainians can swap passport book for passport cards from Nov 1. *Unian*. Tilgjengelig fra <https://www.unian.info/society/1600627-ukrainians-can-swap-passport-book-for-passport-card-from-nov-1.html>
- Unian (2019, 24. oktober). Ukraine to recognize death, birth certificates issued in Russia-occupied Donbas. *Unian*. Tilgjengelig fra <https://www.unian.info/society/10730304-ukraine-to-recognize-death-birth-certificates-issued-in-russia-occupied-donbas.html> [lastet ned 5. november 2019]
- U.S. Bureau of Consular Affairs (u.å). *Ukraine reciprocity schedule*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://travel.state.gov/content/travel/en/us-visas/Visa-Reciprocity-and-Civil-Documents-by-Country/Ukraine.html> [lastet ned 11. juni 2019]
- Viktor Reshetov & Partners (u.å.a). *State registration services of Ukraine*. Kyiv: Viktor Reshetov & Partners. Tilgjengelig fra <https://vreshetov.com/en/stati/o-registrazii-predpriatij/state-registration-service-ukraine> [lastet ned 20. juni 2019]
- Viktor Reshetov & Partners (u.å.b). *Taking child out of the country*. Kyiv: Viktor Reshetov & Partners. Tilgjengelig fra <https://vreshetov.com/en/stati/family-disputes/taking-child-out-of-country> [lastet ned 24. juni 2019]

Muntlige kilder

- ANTAC, dvs. Anti-Corruption Action Centre. Møte i Kyiv 19. september 2019.
- SMS, dvs. State Migration Service. Møte i Kyiv 20. september 2019. E-post 11. oktober.

- Transparency International. Møte i Kyiv 19. september 2019.
- Den norske ambassaden i Kyiv, e-post 7. november 2019.
- Den ukrainske ambassaden i Oslo, e-post 26. juni og 3. oktober 2019.